

Łukasz P. Ratajczak

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Niepełnoletni rodzice i ich rodziny jako podmiot wsparcia. Badania własne¹

KEYWORDS

social support, teenage parents, support: informational, instrumental, emotional

ABSTRACT

Ratajczak Łukasz P., *Niepełnoletni rodzice i ich rodziny jako podmiot wsparcia. Badania własne* [Underage Parents and Their Families as a Subject of Support. Independent Research]. *Kultura – Społeczeństwo – Edukacja* nr 1(5) 2014, Poznań 2014, pp. 189-202, Adam Mickiewicz University Press. ISBN 978-83-232-2821-9. ISSN 2300-0422.

Underage parenting is an experience that can be defined as difficult, even critical. It is the same both for teenagers and their families. Adopting the role of a father and mother in adolescence, and so prematurely, generates a number of difficulties that occur in almost every sphere of functioning of these young people. It is therefore necessary to take steps supporting not only underage parents, but also their families. In this article, the issue of supporting teen parents and their families have been described. The sources of information are the empirical studies of underage mothers carried out in 2008 and underage fathers in 2012-2013. They enabled not only to recognize the difficulties that usually involve teen parents, but also the scope and type of support they receive.

Wprowadzenie

Przedmiotem rozważań teoretycznych oraz badań empirycznych prezentowanych w niniejszym artykule jest wspieranie niepełnoletnich rodziców i ich rodzin. Pisząc o rodzinach niepełnoletnich rodziców, mam na uwadze zarówno tę rodzinę, którą niepełnoletni sami tworzą (a która najczęściej nie jest sformalizowana), jak i ich rodzinę pochodzenia.

Temat ten uważam za ważny, bowiem rodzicielstwo niepełnoletnich jest niewątpliwie doświadczeniem, które można definiować jako trudne, a nawet

¹ Referat pod tytułem *Niepełnoletni rodzice i ich rodziny jako podmiot wsparcia* został wygłoszony podczas Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Rodzina jako podmiot (?) wsparcia”, która odbyła się Olsztynie w dniach 22-23.05.2014 r.

kryzysowe. Jest ono takie zarówno dla samych niepełnoletnich, jak i ich rodzin, a samo w sobie bardzo rzadko staje się przedmiotem badań empirycznych, jak również postępowania wspierającego. Skuteczne postępowanie wspierające wymaga diagnozy zjawiska, a więc przede wszystkim rozpoznania trudności, które są zwykle udziałem niepełnoletnich rodziców i ich rodzin, a także zakresu i rodzaju pomocy, jaką otrzymują. Takiego rozpoznania dokonałem poprzez badania empiryczne, których wyniki prezentuję w tym artykule.

1. Wsparcie społeczne – wyjaśnienia terminologiczne oraz klasyfikacje. Opis badań

Podjmując badania nad wsparciem niepełnoletnich rodziców i ich rodzin generacyjnych, zasadne wydaje się przedstawienie wyjaśnień terminologicznych oraz klasyfikacji. Termin *wsparcie społeczne* może być rozumiany w dwojaki sposób: jako wsparcie strukturalne bądź/i jako wsparcie funkcjonalne. Dla potrzeb przedstawianych tu badań stosuję termin *wsparcie funkcjonalne*, który oznacza rodzaj swoistej interakcji społecznej podejmowanej przez jednego lub obu uczestników w sytuacji problemowej, stresowej, trudnej lub też krytycznej. Można tu mówić o wymianie lub przekazywaniu różnorodnych instrumentów działania, informacji, dóbr materialnych oraz emocji. Wymiana, o której tu mowa, może być jednostronna lub dwustronna, a kierunek *dawca – biorca* może być stały lub zmienny. W ramach tej swoistej interakcji wyróżnia się *osobę wspierającą, poszukującą, odbierającą* lub *otrzymującą wsparcie* (Sęk, Cieślak, 2011: 18)². Celem tak rozumianego wsparcia jest ogólne zmniejszenie stresu, opanowanie kryzysu, nie tylko poprzez towarzyszenie, tworzenie poczucia przynależności, bezpieczeństwa, ale także zbliżenie do rozwiązania problemu i przewyciężenia trudności. Ten cel może być realizowany poprzez różne formy wsparcia, a mianowicie: wsparcie instrumentalne, informacyjne oraz wsparcie emocjonalne.

Pierwszy z wymienionych rodzajów wsparcia, a więc wsparcie instrumentalne, definiowany jest w różnorodny sposób. Do kategorii omawianego tu wsparcia włączam (za Kawulą) także wsparcie rzeczowe (materialne) (Kawula, 2002: 67). Przyjąć należy zatem, że wsparcie instrumentalne to pomoc w formie doradztwa, poradnictwa, instruktażu czy też modelowania skutecznych zachowań zaradczych, jak również pomoc materialna, rzeczowa oraz finansowa.

² Zob. też: *Wsparcie społeczne*, w: *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, tom VII, Warszawa 2008, s. 268-269.

Kolejny rodzaj wsparcia społecznego to wsparcie informacyjne, a więc wsparcie, które polega na udzielaniu różnego rodzaju informacji oraz porad (np. medycznych, prawnych). Mogą one pomóc jednostce nie tylko w przezwyciężeniu doświadczanych przez nią trudności (Lalak, Pilch 1999: 339), ale także pozwalają na lepsze zrozumienie sytuacji, położenia życiowego i problemu (Sęk, Cieślak 2011: 19).

Wsparcie emocjonalne z kolei obejmuje działania uspokajające osobę wspieraną poprzez przekazywanie jej w trudnej sytuacji pozytywnych emocji oraz uczuć. Działania takie odzwierciedlają pozytywny stosunek i wyrażają troskę o funkcjonowanie jednostki w sytuacji kryzysu, zapewniając jej tym samym poczucie przynależności, opieki oraz możliwość podwyższenia samooceny. Helena Sęk i Roman Cieślak zauważają, że „osoby cierpiące i przeżywające kryzys mogą dzięki interakcji wsparcia uwolnić się także od własnych napięć i negatywnych uczuć, mogą wyrazić swoje obawy, swój smutek. Poprawia to nie tylko samoocenę, ale wpływa też na samopoczucie” (Sęk, Cieślak 2011: 19).

Uzyskane na podstawie badań dane odnoszące się do rodzaju wsparcia, jakiego doświadczają niepełnoletni rodzice, poddałem kategoryzacji, ujmując je w wymienione wyżej trzy jego podstawowe kategorie, a mianowicie: wsparcie instrumentalne, informacyjne oraz emocjonalne.

W badaniu wsparcia, jakie otrzymują niepełnoletni rodzice, ważne jest wskazanie na trudności, które są powodem udzielania pomocy. W opisie doświadczanych przez małoletnich chłopców i niepełnoletnie dziewczęta trudności i zarazem otrzymywanego wsparcia wyróżniłem dwa ich obszary: pierwszy związany jest z uzyskaniem informacji o ciąży, drugi z urodzeniem dziecka oraz podjęciem i pełnieniem roli rodzica.

Badania empiryczne, których wyniki przedstawiam w tym artykule, dotyczą doświadczeń małoletnich matek oraz niepełnoletnich ojców. W przypadku dziewcząt, informacje, jakie zamieszczam poniżej, są rezultatem badań, jakie podjąłem w pracy magisterskiej. Badania te, prowadzone za pomocą sondażu diagnostycznego, zrealizowałem w 2008 roku wśród czterdziestu dziewcząt – małoletnich matek (Ratajczak, 2008). Z kolei badania poświęcone niepełnoletnim ojcom realizowałem w pracy doktorskiej (przy zastosowaniu metody biograficznej). Materiał badawczy stanowią dane pochodzące z czterdziestu wywiadów biograficznych realizowanych w latach 2012-2013 (Ratajczak, 2014). Zarówno w przypadku badań wśród niepełnoletnich matek, jak i ojców, badaniami objęto dziewczęta i chłopców, którzy zostali rodzicami w wieku między trzynastym

a siedemnastym rokiem życia i których dziecko w chwili badania miało przy najmniej dwa miesiące. Przyjąłem bowiem, że jest to niezbędny czas na przygotowanie się i dostosowanie małoletnich rodziców do zaistniałej w ich życiu zupełnie nowej sytuacji.

Jak już wspomniałem wyżej, przedstawienie wyników badań dotyczących wsparcia wymaga uprzedniego opisu trudności, jakich doświadczają niepełnoletni rodzice i ich rodziny. Ważne było tu ustalenie rodzaju tych trudności, a więc zarazem rodzaju wsparcia, jakie jest im potrzebne.

2. Trudności doświadczane przez niepełnoletnich rodziców związane z ich rodzicielstwem

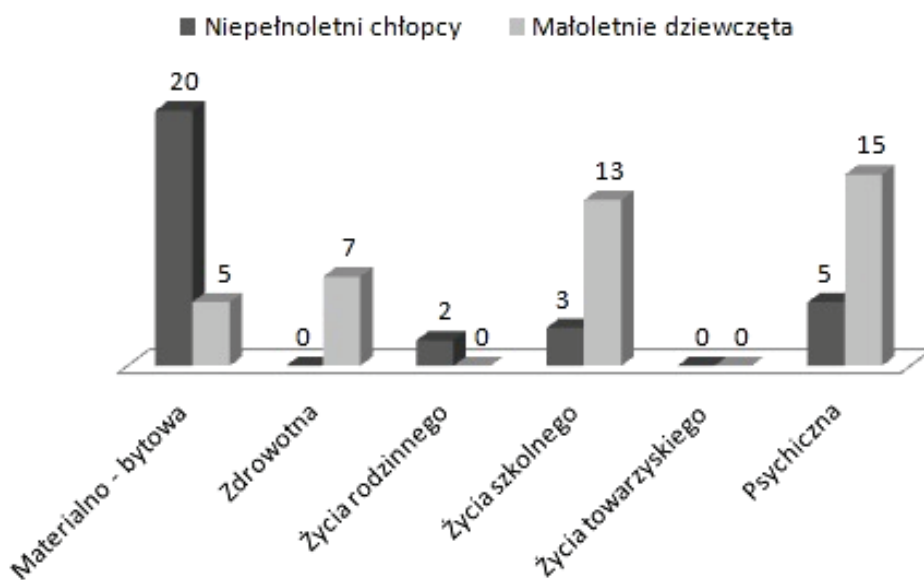
W przypadku uzyskania informacji o poczęciu dziecka oraz już po jego narodzinach, trudności, jakie przeżywają młodzi rodzice, odnoszą się do wszystkich sfer ich funkcjonowania. Trudności te dotyczą: (a) sfery emocjonalnej, albowiem zdarzenia te (a szczególnie uzyskanie informacji o ciąży) wywołują szereg negatywnych emocji, takich jak szok, lęk, strach oraz przerażenie; (b) sfery poznawczej, można tu bowiem wskazać na brak wiedzy na temat sytuacji, w jakiej się znajdują niepełnoletnie osoby po uzyskaniu informacji o poczęciu dziecka oraz po jego narodzinach, jak i możliwości i sposobów radzenia sobie z tą nową dla nich sytuacją, oraz (c) sfery działaniowej, przejawiającej się najczęściej w bezradności działań.

Badania, jakie zrealizowałem wśród nastoletnich rodziców, wskazują, że niepełnoletni chłopcy i małoletnie dziewczęta po uzyskaniu informacji o ciąży doświadczają trudności w różnych sferach ich funkcjonowania (rys. 1).

Jak się okazuje, niepełnoletnie dziewczęta, które dowiadują się, że zostaną matkami, najczęściej doświadczają trudności w sferze psychicznej, albowiem zdecydowanie częściej aniżeli chłopcy napotykać na negatywne reakcje ze strony ich najbliższego otoczenia.

A oto przykład wypowiedzi [respondentka, lat 16]: *Wszyscy dookoła uważali, że zmarnowałam sobie życie. Sąsiedzi twierdzili, że będę nikim...*

Obok trudności wynikających z braku akceptacji, dziewczęta doświadczają szeregu problemów w zakresie nauki szkolnej. Trudności te wiążą się nie tylko z pogorszeniem kontaktów z nauczycielami, ale także z pogorszeniem wyników w nauce.

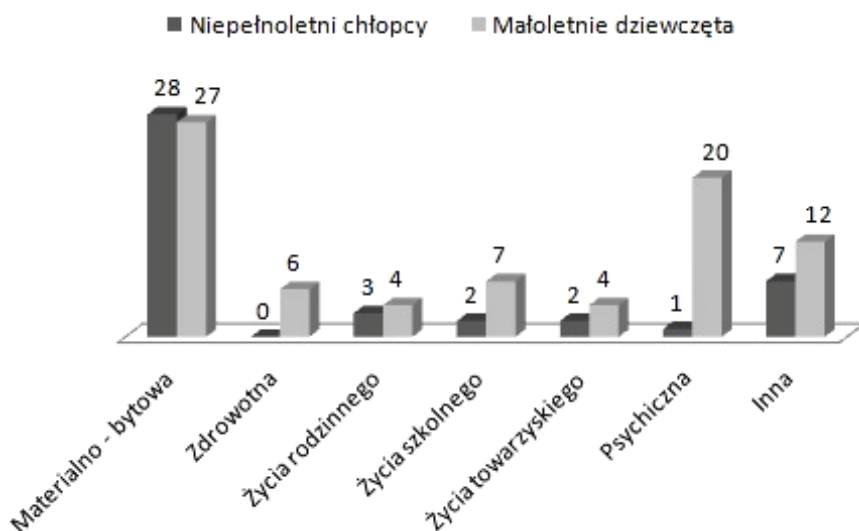

Rys. 1. Rodzaj sfery życia, w której nastolatkwie przeżywają trudności po uzyskaniu informacji o poczęciu dziecka

Uzyskane na podstawie badań informacje wskazują, że niepełnoletnie dziewczęta, które przedwcześnie zachodzą w ciążę, najbardziej potrzebują wsparcia emocjonalnego oraz informacyjnego (np. informacji odnoszących się do możliwości realizacji obowiązku szkolnego w trybie indywidualnym).

Niepełnoletni chłopcy natomiast, którzy uzyskują informację o ciąży swojej partnerki, najczęściej doświadczają trudności w sferze materialno-bytowej. Taki stan rzeczy wydaje się zrozumiały z uwagi na to, że poczuwający się do odpowiedzialności za los dziecka i jego matki nastolatkwie są niesamodzielnymi finansowo, a co więcej – realizują obowiązek szkolny, co uniemożliwia im podejmowanie dorywczej pracy zarobkowej. Opisywany tu rodzaj trudności koreluje także z licznymi potrzebami partnerek niepełnoletnich chłopców, które pojawiają się w sposób naturalny w okresie ich ciąży. Pozostałe nakłady finansowe związane są nie tylko z przygotowaniem się do przyjścia dziecka na świat, ale także z kosztami dojazdów – w przypadku tych małoletnich chłopców, którzy mieszkają w znacznej odległości od swoich partnerek (Ratajczak, 2014: 250).

Niżej przedstawiam wyniki badań odnoszące się do trudności, jakich doświadczają niepełnoletni rodzice po narodzinach dziecka (rys. 2).

Rys. 2. Rodzaj sfery życia, w której niepełnoletni rodzice przeżywają trudności po narodzinach dziecka

Zarówno w przypadku niepełnoletnich matek, jak i ojców, przyjście dziecka na świat powoduje liczne trudności w sferze materialno-bytowej. Sytuacja taka zdaje się uzasadniona, albowiem wraz z narodzinami dziecka pojawiają się potrzeby związane z jego pielęgnacją, opieką medyczną czy też leczeniem. Wciąż narastające koszty związane z utrzymaniem dziecka, ale także nowo powstałej (niesformalizowanej) rodziny, stanowią znaczne obciążenie dla niepełnoletnich osób, które są w dalszym ciągu uzależnione finansowo od swoich rodziców i realizują obowiązek szkolny, co uniemożliwia im podjęcie pracy zarobkowej.

Poniższa wypowiedź jednego z badanych chłopców jest ilustracją przeżywanego trudności:

[Wywiad nr 19; wiek badanego: 17 lat; wiek dziecka: 2 lata]: *Cały czas coś na głowie, że tu pieniądze skądś trzeba wykombinować, jak nie stąd, to od kogoś innego, cały czas jeden kłopot na głowie, skąd tu pieniądze brać. Małej trzeba było kupować mleko cały czas, pieluchy, a to kosztuje i to bardzo dużo, czasami mój ojciec nam dawał jakąś kasę, ale nie wystarczało na wszystko. No i w takiej sytuacji, jak już nie miałem pomysłu, skąd pożyczyć albo gdzie zarobić, to w domu była gęsta atmosfera. Cały czas w nerwach, bo przecież takiemu małemu dziecku nie da się wytłumaczyć, że nie mamy kasy, no nie? I to chyba był nasz największy problem.*

Narodziny dziecka sprawiają także, że dziewczęta, które przedwcześnie zostają matkami, przeżywają trudności w sferze psychicznej. Jak można przypusz-

czać, sytuacja taka zdaje się konsekwencją doświadczania silnego stresu, braku akceptacji najbliższego otoczenia czy też negatywnych emocji.

Badania, jakie zrealizowałem, pokazują, że ci młodzi ludzie przeżywają także liczne trudności związane z opieką nad dzieckiem (ten rodzaj trudności umieszczono na wykresie w kategorii „inne”). Szczegółowa analiza wypowiedzi zarówno niepełnoletnich matek, jak i ojców, ujawnia brak wiedzy oraz umiejętności w zakresie czynności opiekuńczo-wychowawczych, co wiązać można ze zbyt młodym wiekiem nastoletnich rodziców, a tym samym brakiem przygotowania do podjęcia i pełnienia tej roli.

Po narodzinach dziecka zmienia się zatem rodzaj i intensywność doświadczanych trudności. Jakkolwiek jest to wydarzenie, które generuje szereg emocji, to jednak w większości przypadków są one pozytywne. Trudności zatem, jakie się pojawiają, obejmują głównie sferę poznawczą oraz działaniaową.

Zaprezentowane wyniki badań wskazują więc na potrzebę uruchamiania zarówno wsparcia emocjonalnego i instrumentalnego, jak też wsparcia informacyjnego. Kompleksowo udzielana pomoc sprzyjać może bowiem niwelowaniu wielu konsekwencji przedwczesnego rodzicielstwa, których doświadczają niepełnoletnie matki oraz nastoletni ojcowie.

Przedstawione powyżej wyniki badań obejmują jedynie informacje o trudnościach przeżywanych przez niepełnoletnich rodziców. O trudnościach, których doświadczają ich rodziny pochodzenia, można jedynie wnioskować, znając reakcje rodziny na wiadomość o ciąży. Są to głównie reakcje emocjonalne, równie silne jak w przypadku niepełnoletnich rodziców i w większości przypadków przyjmujące charakter emocji negatywnych.

Warto w tym miejscu wskazać, że podjęcie i pełnienie roli rodzica przez niepełnoletnie osoby jest dla ich rodzin sytuacją niezwykle trudną. Zbyt młody wiek małoletnich rodziców, a w związku z tym brak niezależności ekonomicznej czy też mieszkaniowej oraz wynikający z regulacji prawnych brak możliwości sprawowania władzy rodzicielskiej sprawia, że urodzenie się dziecka niepełnoletnich osób wprowadzać będzie w życie ich rodziny generacyjnej zupełnie nową, często trudną sytuację, w której ciężar odpowiedzialności spada właśnie na rodziców małoletnich osób.

Jakkolwiek badania, jakie dotąd przeprowadziłem wśród niepełnoletnich rodziców, nie obejmowały swym zasięgiem wskazanej wyżej kwestii (wspierania rodzin generacyjnych małoletnich rodziców), to jednak można jedynie domyślać się braku, a przynajmniej niedostatku tego wsparcia. Istnieje zatem potrzeba

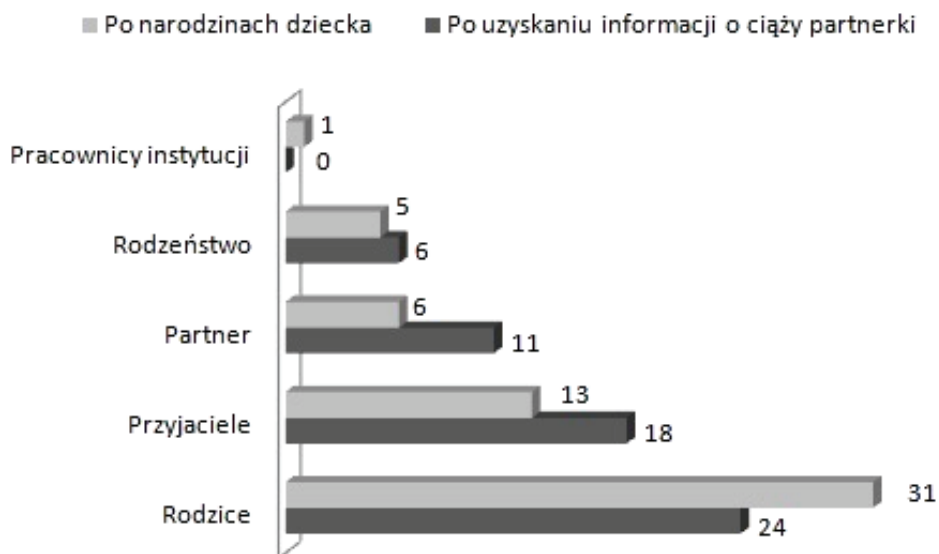
udzielania tym rodzinom różnego rodzaju wsparcia, w tym przede wszystkim wsparcia informacyjnego oraz pomocy materialnej i ekonomicznej.

3. Wsparcie udzielane niepełnoletnim rodzicom

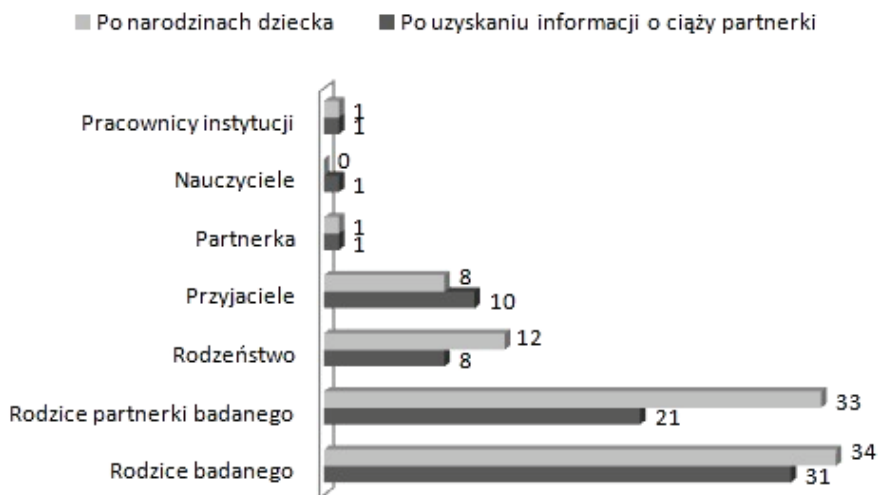
Przedstawię teraz wyniki badań dotyczące wsparcia, jakie niepełnoletni rodzice otrzymują zarówno po uzyskaniu informacji o ciąży, jak i po narodzinach dziecka, ze wskazaniem na to, kto udziela wsparcia, jakiego rodzaju jest to wsparcie i czy jest ono w ocenie niepełnoletnich rodziców odpowiednie do ich potrzeb.

Jakkolwiek uzyskanie informacji o poczęciu dziecka oraz jego narodziny to zdarzenia jakościowo odmienne, generują one bowiem różnego rodzaju konsekwencje, to w przypadku obu tych zdarzeń niemal wszystkie niepełnoletnie osoby otrzymują wsparcie.

A oto jak przedstawiają się wyniki badań wskazujące na to, kto udziela wsparcia niepełnoletnim rodzicom zarówno po uzyskaniu informacji o ciąży, jak i po urodzeniu się dziecka. W pierwszej kolejności (rys. 3) przedstawiam dane dotyczące małych dziewcząt, na kolejnym wykresie (rys. 4) prezentuję dane odnoszące się do tego, kto udziela wsparcia niepełnoletnim ojcom.

Rys. 3. Osoby, które udzielają wsparcia małym dziewczętom

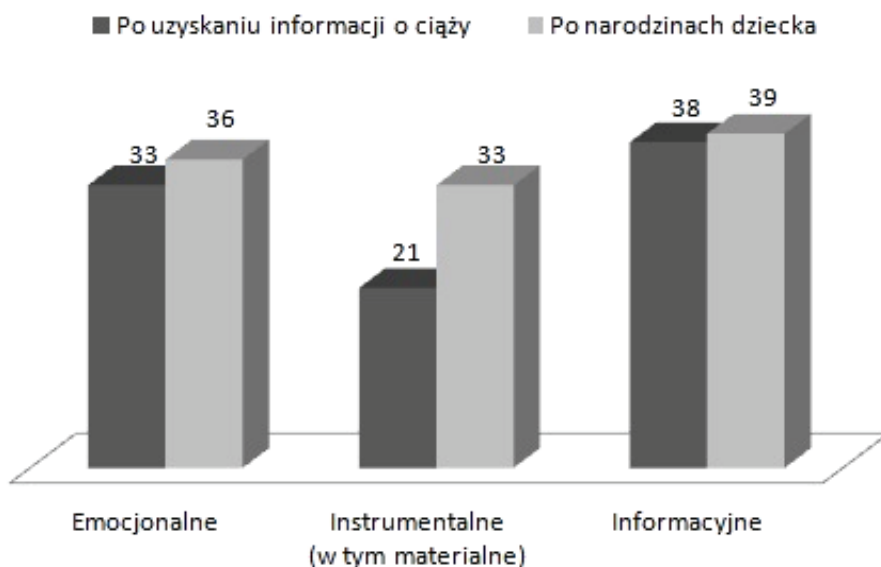
Rys. 4. Osoby, które udzielają wsparcia niepełnoletnim chłopcom

Jak pokazują zrealizowane badania, tymi, którzy pomagają, są najczęściej członkowie najbliższej rodziny, a więc rodzice oraz rodzeństwo. Rodzina stanowi więc najbliższe i zarazem najcenniejsze źródło wsparcia. Poza nią, wsparcia niepełnoletnim osobom udzielają także ich przyjaciele (rówieśnicy). Jakkolwiek pomoc ta jest jakościowo, a może nawet ilościowo odmienna od tej świadczonej przez rodzinę, to jednak jej występowanie spełnia niezwykle istotną rolę w procesie radzenia sobie z konsekwencjami przedwczesnego poczęcia dziecka oraz jego narodzinami (Ratajczak, 2014: 255-256).

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują na różnice w zakresie rodzaju wsparcia udzielanego niepełnoletnim matkom i nastoletnim ojcom zarówno po uzyskaniu informacji o ciąży, jak i po narodzinach dziecka. Dane odnoszące się do rodzajów wsparcia, jakie udzielane jest niepełnoletnim dziewczętom po uzyskaniu przez nie informacji o ciąży, przedstawiam na poniższym wykresie (rys. 5).

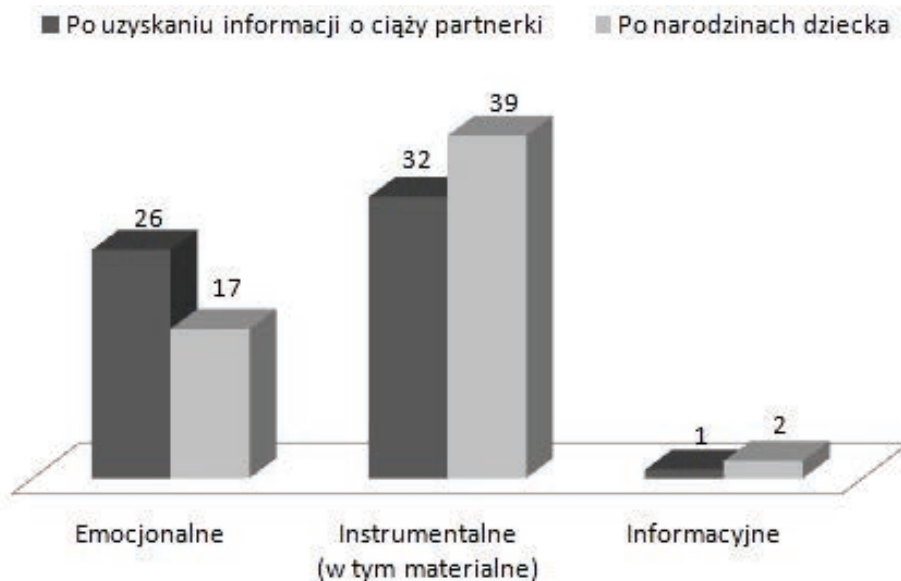
Jak się okazuje, małoletnie dziewczęta po uzyskaniu informacji o ciąży otrzymują głównie wsparcie informacyjne w postaci dobrych rad i wskazówek związanych z przebiegiem ciąży. Informacje takie mają niezwykle ważne znaczenie nie tylko dla zdrowia małoletnich dziewcząt, ale także dla rozwijającego się płodu. Wsparcie informacyjne udzielane małoletnim dziewczętom przez ich najbliższą rodzinę jest dla nich na tyle wystarczające, że nie korzystają one z usług instytucji powołanych do udzielania tego typu pomocy. Obok wsparcia

informacyjnego, dziewczęta otrzymują wsparcie emocjonalne. Jak można więc przypuszczać, ten rodzaj wsparcia, udzielony ze strony osób znaczących, pozwala nastoletnim dziewczętom na uwolnienie się od własnych napięć, niepokojów, czy wreszcie umożliwia wyrażanie obaw, głównie związanych z ich przyszłością. Zrealizowane badania dowodzą, że dziewczęta po uzyskaniu informacji o ciąży w mniejszym stopniu otrzymują wsparcie instrumentalne. Narodziny dziecka sprawiają jednak, że niepełnoletnie matki otrzymują od swych najbliższych nie tylko wsparcie informacyjne oraz emocjonalne, ale także to, które po przyjsciu dziecka na świat ma bardzo ważne znaczenie, a więc wsparcie instrumentalne (mowa tu o pomocy rzeczowej, pieniężnej oraz pomocy w opiece nad dzieckiem) (Ratajczak, 2008: 123).

Rys. 5. Rodzaj wsparcia udzielanego niepełnoletnim dziewczętom po uzyskaniu informacji o ciąży oraz po narodzinach dziecka

Przejdę teraz do prezentacji oraz omówienia wyników badań dotyczących rodzaju wsparcia, jakie udzielane jest niepełnoletnim chłopcom zarówno po uzyskaniu przez nich informacji o poczęciu dziecka, jak i po jego narodzinach (rys. 6).

Rys. 6. Rodzaj wsparcia udzielanego małoletnim chłopcom po uzyskaniu informacji o ciąży oraz po narodzinach dziecka

Niepełnoletni chłopcy po uzyskaniu informacji o poczęciu dziecka oraz po jego narodzinach w większości wypadków uzyskują wsparcie instrumentalne. Otrzymują więc nie tylko wsparcie finansowe, ale także materialne. Ten rodzaj wsparcia odgrywa w przypadku niepełnoletnich chłopców niezwykle ważną rolę. Przypuszczać można, że jego brak lub niedostatek prowadzić może do rezygnacji z nauki na rzecz pracy zarobkowej.

Zdarzenia, o których tu mowa, sprawiają, że małoletni chłopcy otrzymują także wsparcie emocjonalne, które sprzyjać może zachowaniu przez nich równowagi psychicznej, a to z kolei może korzystnie wpływać nie tylko na zakres, ale także jakość podejmowanych przez nastoletnich ojców czynności rodzicielskich.

Badania wśród niepełnoletnich ojców wskazują na znaczne niedostatki w zakresie wsparcia informacyjnego. Podobnie jak po uzyskaniu informacji o poczęciu dziecka, tak i po jego narodzinach małoletni ojcowie prawie w ogóle nie otrzymują wsparcia tego rodzaju. Jak wynika z badań, najbliższa rodzina nie świadczy tego typu pomocy. Z kolei instytucje wsparcia społecznego, które mogłyby pełnić rolę informacyjną, nie oferują w Polsce pomocy małoletnim ojcom.

Zarówno w badaniach wśród niepełnoletnich matek, jak i ojców podjąłem próbę ustalenia skuteczności udzielanego im wsparcia. Jak się okazuje, skutecz-

ność ta jest w ich ocenie bardzo wysoka. Tak oceniona skuteczność postępowania wspierającego pokazywać może, jak bardzo jest ono potrzebne niepełnoletnim rodzicom, dowodzi też tego, jak wiele dla nich znaczy.

Podsumowanie

Wyniki badań pokazują zatem, że niepełnoletni chłopcy i małeletnie dziewczęta po uzyskaniu informacji o ciąży doświadczają trudności w niemalże wszystkich wyróżnionych sferach ich funkcjonowania (wyjątkiem jest sfera życia towarzyskiego). Tym, co różnicuje częstość przeżywania trudności w różnych sferach życia, jest płeć niepełnoletnich rodziców: dziewczęta znacznie częściej aniżeli chłopcy doświadczają trudności w sferze życia szkolnego i psychicznego oraz w sferze zdrowotnej, chłopcy natomiast przeżywają przede wszystkim trudności w sferze materialno-bytowej.

Po narodzinach dziecka płeć niepełnoletnich rodziców różnicuje głównie częstość doświadczania trudności natury psychicznej – zdecydowanie częściej trudności te są udziałem dziewcząt. W omawianym okresie pojawiają się też (choć w nielicznych przypadkach) trudności w sferze życia towarzyskiego.

W odpowiedzi na trudności, których doświadczają niepełnoletni rodzice, wsparcia udziela najczęściej ich rodzina, która sama tego wsparcia potrzebuje, a którego – jak można się domyślać – nie otrzymuje. Rodzaj pomocy udzielanej niepełnoletnim rodzicom zależy w największym stopniu od ich płci, bardziej bowiem zróżnicowane wsparcie (informacyjne, instrumentalne i emocjonalne) otrzymują dziewczęta. Z kolei chłopcom zarówno po uzyskaniu informacji o poczęciu dziecka, jak i po jego narodzinach brakuje wsparcia informacyjnego. Znamienna jest niemal całkowita nieobecność wsparcia ze strony instytucji.

Przedstawione w artykule informacje dotyczące wsparcia udzielanego niepełnoletnim rodzicom ukazują więc liczne nieprawidłowości w tym względzie i skłaniają do formułowania postulatów i wskazówek. Należy zatem dostrzegać konieczność tworzenia instytucji udzielających wsparcia niepełnoletnim rodzicom i ich rodzinom, a także uruchamiania działań w tym obszarze w placówkach już istniejących. Zakres działalności instytucji ukierunkowanych na niesienie pomocy nie tylko małeletnim rodzicom, ale także ich rodzinom generacyjnym, mógłby obejmować: udzielanie informacji z zakresu prawa, świadczeń socjalnych, jak również informacji o możliwościach, a zarazem sposobach kontynuowania nauki szkolnej. Ponadto, korzystne byłoby także powoływanie grup

wsparcia zarówno dla niepełnoletnich rodziców, jak też dla ich rodzin, oraz zapewnianie możliwości korzystania z zajęć w szkołach rodzenia.

Podsumowując, pragnę podkreślić, że uruchomienie stosownych środków ukierunkowanych na niesienie pomocy małoletnim rodzicom i ich rodzinom sprzyjać może zmaganiu się z krytycznym wydarzeniem, jakim jest nie tylko uzyskanie informacji o poczęciu dziecka, ale także, a może nawet przede wszystkim, jego przyjście na świat. Ponadto, jak można przypuszczać, wsparcie udzielone w odpowiednim czasie, jak też we właściwym zakresie, może być czynnikiem motywującym małoletnich rodziców do angażowania się w działania o charakterze opiekuńczo-wychowawczym. Zaangażowanie tych młodych ludzi w wykonywanie wyżej wymienionych czynności z pewnością rozpatrywać można w kategoriach korzyści nie tylko w rozwoju ich dziecka, ale także umacnianiu relacji partnerskich.

Literatura

- Kawula S. (2002). *Pomocniczość i wsparcie. Kategorie pedagogiki społecznej*. Olsztyn.
- Ratajczak Ł. (2008). *Urodzenie dziecka jako krytyczne wydarzenie w życiu nastolatka*, niepublikowana praca magisterska. Promotor: prof. UAM dr hab. E. Muszyńska. Poznań.
- Ratajczak Ł. (2014). *Ojcostwo w doświadczeniach niepełnoletnich chłopców*, niepublikowana praca doktorska. Promotor: prof. UAM dr hab. E. Muszyńska. Poznań.
- Sęk H., Cieślak R. (2011). *Wsparcie społeczne – sposoby definiowania, rodzaje i źródła wsparcia, wybrane koncepcje teoretyczne*. [W:] *Wsparcie społeczne, stres i zdrowie*. Red. H. Sęk, R. Cieślak. Warszawa, s. 11-28.
- Waloszek D. (1999). *Wsparcie społeczne*. [W:] *Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej*. Red. D. Lalak, T. Pilch. Warszawa, s. 338-341.
- Wsparcie społeczne*. [W:] *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, tom VII. Red. E. Różycka. Warszawa 2008, s. 267-275.

Underage Parents and Their Families as the Subject of Support. Independent Research

Summary

The subject of the theoretical and empirical research presented in this article is to support teenage parents and their families.

Minor parenting is undoubtedly an experience which can be considered difficult, if not critical. An effective supporting action requires the diagnosis of this phenomenon such as the recogni-

tion of the difficulties that affect underage parents and their families and also the scope and type of assistance they receive. Such a diagnosis has been made by empirical studies, the results of which have been presented in the article.

The research in question relate to the experiences of forty underage mothers and fathers. The teenage mothers were studied in 2008, using the survey form. The teenage fathers, the research conducted in the years 2012-2013, were studied by means of a biographical interview. The study involved the girls and boys who became parents between the ages of 13 – 17, and whose child was at least two months old at the time of the study.

The description of the juvenile boys and girls who experienced both difficulties and support highlights two areas of these experiences: the first one associated with obtaining information about the pregnancy; the second one associated with the birth of a child and taking up and playing the role of a parent. In the description of the difficulties, the social sphere related to the problems was indicated (such as: financial and living, health, family-life, school-life, social-life and psychological sphere), whereas, in the characteristics of the given support, the source and type was determined (informational, instrumental and emotional).

The results show that the underage boys and girls, after having been informed about their pregnancy, experience the difficulties in almost all the distinguished spheres of their functioning (except for the sphere of social life). What differentiates the frequency of experiencing the difficulties in various spheres of life is their sex. It turns out that the girls more often than the boys meet with the difficulties in the sphere of school life, mental health and in health; while the boys complain primarily about the difficulties in the financial and living sphere. After the birth of a child, the sex of underage parents differentiates the frequency of mental health difficulties; much more of them involve the teenage girls. During this period, there are also (though in a few cases), difficulties in the sphere of social life.

No matter how obtaining information about the child's conception and its birth are qualitatively different events (they bring about different consequences), in the case of these two events almost all the teenage parents receive support. This support is mainly given by their families and friends, to a lesser extent. The type of support, to a great extent, depends on the sex of a teenage parent; more diverse support (informational, instrumental and emotional) are received by the girls. The boys miss information support. The almost total absence of support from the institution is characterised.

The information in this article concerning the support for underage parents shows numerous irregularities in this regard and indicates to formulate postulates and guidance. One should, above all, erect institutions that deal with the support for underage parents and their families. The scope of their activities should involve providing information in the field of law, social benefits, opportunities and ways to continue their schooling. It would be useful to create support groups both for teenage parents and their families, including families of origin, because there are indications that they, experiencing considerable difficulties.